

9. Η οριστική λύση του Κρητικού Ζητήματος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

Τα γεγονότα σχετικά με το Κρητικό Ζήτημα από την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων (Οκτώβριος 1912) μέχρι την οριστική λύση του Κρητικού Ζητήματος και την επίσημη ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

- ◆ **Οκτώβριος 1912, αμέσως μετά την έναρξη των Βαλκανικών πολέμων:**
Οι Κρήτες βουλευτές έγιναν πανηγυρικά δεκτοί στο ελληνικό Κοινοβούλιο.
Η Βουλή των Ελλήνων εξέδωσε Ψήφισμα που διάβασε ο Πρόεδρος της σύμφωνα με το οποίο οι Κρήτες βουλευτές θεωρούνται μέλη του ελληνικού Κοινοβουλίου.
- ◆ **Ο Βενιζέλος**
Δεν βιάστηκε να κηρύξει την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.
Έστειλε στην Κρήτη το φίλο του Στέφανο Δραγούμη ως Γενικό Διοικητή Κρήτης.
12 Οκτωβρίου 1912: Ο Στέφανος Δραγούμης ανέλαβε και επίσημα τα καθήκοντά του.
- ◆ **Οι εξελίξεις εν όψει της ορατής ήττας της Τουρκίας στον Α' Βαλκανικό πόλεμο**
14 Φεβρουαρίου 1913: Υποστολή των σημαίων των Μεγάλων Δυνάμεων και της Τουρκίας στο φρούριο της Σούδας.
  - **Εξαφανίστηκαν από την Κρήτη τα σύμβολα τόσο της τουρκικής επικυριαρχίας όσο και της ευρωπαϊκής κηδεμονίας.**
  - **Η ένωση ουσιαστικά είχε συντελεστεί. Έμεινε μόνο η επίσημη επικύρωσή της με μια διεθνή συνθήκη.**
- ◆ **Η οριστική λύση του Κρητικού Ζητήματος**
  - Νίκη της Ελλάδας και στους δύο Βαλκανικούς πολέμους. Οριστική λύση του Κρητικού Ζητήματος. Συγκεκριμένα:
  - 30 Μαΐου 1913, Συνθήκη Λονδίνου, άρθρο 4: Ο σουλτάνος παραιτείται από όλα τα δικαιώματά του στην Κρήτη και την παραχωρεί στις Μεγάλες Δυνάμεις.
  - 14 Νοεμβρίου 1913, ιδιαίτερη Συνθήκη ειρήνης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας: Ο σουλτάνος παραιτείται από κάθε δικαίωμά του επί της Κρήτης.

Η Κρήτη εντάσσεται στην ελληνική επικράτεια.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις αποδέχονται σιωπηρά τη λύση αυτή.

- 1 Δεκεμβρίου 1913: Επίσημη κήρυξη της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα παρουσία του βασιλιά της Ελλάδας Κωνσταντίνου και του πρωθυπουργού Ελευθερίου Βενιζέλου.

Η ελληνική σημαία υψώθηκε στο ιστορικό φρούριο του Φιρκά.

Στη θέση όπου ήταν η τούρκικη σημαία στήθηκε μαρμάρινη επιγραφή στην οποία αναγράφτηκε η διάρκεια του αγώνα των Κρητών για ένωση με την Ελλάδα.

ΑΣΚΗΣΗ

Άσκηση αντιστοίχισης

Να αντιστοιχίσετε να στοιχεία της στήλης Α με αυτά της στήλης Β, συμπληρώνοντας, όπου υπάρχει ανάγκη, τις στήλες Α και Β, έτσι ώστε τελικά να υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ όλων των στοιχείων της στήλης Α και της στήλης Β.

Α	Β
α) Οκτώβριος 1912.	1) Παραίτηση του σουλτάνου από τα δικαιώματά του επί της Κρήτης και παραχώρησή της στις Μεγάλες Δυνάμεις.
β)	2) Κήρυξη της επίσημης ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα.
γ) 30 Μαΐου 1913, Συνθήκη Λονδίνου.	3) Έναρξη Βαλκανικών πολέμων.
δ) 14 Νοεμβρίου 1913, Συνθήκη ειρήνης Ελλάδας – Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.	4) Αποστολή από το Βενιζέλο στην Κρήτη του Στέφανου Δραγούμη ως Γενικού Διοικητή.
ε)	5)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ

Το Κρητικό Ζήτημα από την αρχή αποτέλεσε μέρος του Ανατολικού Ζητήματος και γι' αυτό άργησε να επιλυθεί σύμφωνα με τους εθνικούς πόθους των Κρητών. Στην αλλαγή του αιώνα η Κρήτη απέκτησε αυτονομία υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου και υπό την προστασία-κηδεμονία των Μεγάλων Δυνάμεων. Η εξέλιξη αυτή αποτελούσε βέβαια ένα

σημαντικό βήμα, αλλά δεν εκπλήρωνε το όνειρο της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Η επανάσταση στο Θέρισσο λειτούργησε σαν καταλύτης. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, επικεφαλής της επανάστασης, με το οξύτατο πολιτικό αισθητήριό του και τη διπλωματική του ευστροφία κατάφερε τελικά να οδηγήσει το Κρητικό Ζήτημα στην επιθυμητή για τους Κρήτες και τους Έλληνες λύση. Την 1η Δεκεμβρίου 1913 η Κρήτη ενώθηκε και επίσημα με την Ελλάδα.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

ΤΟ ΚΡΗΤΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

9 Δεκεμβρίου 1898:	Άφιξη πρίγκιπα Γεωργίου στα Χανιά και ανάληψη διοίκησης Κρήτης από τον Πρόεδρο του Συμβουλίου των Ναυάρχων, Γάλλο Ναύαρχο Ποττιέ.
10 Δεκεμβρίου 1898:	Αναχώρηση ξένων Ναυάρχων από το νησί.
8 Φεβρουαρίου 1899:	Έναρξη εργασιών Κρητικής Βουλής.
1900:	Οργανικός Νόμος με τον οποίο ρυθμίζεται το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας δηλ. η σχέση με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων.
18 Μαρτίου 1901:	Ο πρίγκιπας Γεώργιος απολύει τον Ελ. Βενιζέλο από το αξίωμα του Υπουργού Δικαιοσύνης.
1903:	Δημιουργία λεπροκομείου Σπιναλόγκας για την αντιμετώπιση της λέπρας που είχε προσλάβει ενδημική μορφή στις πόλεις και τα χωριά της Κρήτης.
Τέλος 1904:	Λήξη περιόδου Γενικής Συνελεύσεως και προκήρυξη εκλογών για ανάδειξη 64 βουλευτών. Σύμφωνα με το Σύνταγμα 10 ακόμα θα διορίζονταν απευθείας από τον Πρίγκιπα.
26 Φεβρουαρίου 1905:	Η τριανδρία της «Ηνωμένης Αντιπολίτευσης» (Ελ. Βενιζέλος, Κ. Φούμης, Κ. Μάνος) και 15 άλλοι επιφανείς πολιτευτές συντάσσουν και υπογράφουν προκήρυξη με την οποία ζητούν μεταβολή του Συντάγματος της Κρητικής Πολιτείας. Προμήνυμα Επανάστασης Θερίσου.
10 Μαρτίου 1905:	Έναρξη Επανάστασης Θερίσου αντί για τις 14 Μαρτίου που σκοπίμως είχε διαρρεύσει από την αντιπολίτευση

για αιφνιδιασμό του Ηγεμόνα. Το πρωί βρέθηκαν τοιχοκολλημένες στους δρόμους των Χανίων προκηρύξεις που κήρυτταν την κατάργηση της αρμοστείας, καλούσαν το λαό σε συμπαράσταση, για να πραγματοποιηθεί το όνειρο της ένωσης και συνιστούσαν στη Χωροφυλακή να μην υπακούει στις διαταγές του Πρίγκιπα.

-
- 12 Μαρτίου 1905:** Ο Έλληνας Πρωθυπουργός Θ. Δηλιγιάννης υπό την πίεση του βασιλικού περιβάλλοντος καλεί τους αντιπροσώπους του αθηναϊκού τύπου και προβαίνει σε σκληρές δηλώσεις κατά του Βενιζέλου και των συνεργατών του.
-
- 21 Μαρτίου 1905:** Ο παλαιάμαχος πολιτικός Ιωάννης Σφακιάνακης σε πάνδημο συλλαλητήριο στο Ηράκλειο μιλά ανοιχτά για απαράδεκτη ξένη ανάμειξη και καλεί το λαό σε καθολική συμπαράσταση προς τους επαναστάτες.
-
- 2 Ιουλίου 1905:** Η επιμονή των Επαναστατών στον ένοπλο αγώνα και η παράταση της έκρυθμης κατάστασης που απειλούσε με κατάρρευση την οικονομική και πολιτική υπόσταση της Κρήτης αναγκάζει τις Προστάτιδες Δυνάμεις να αποστείλουν αυστηρό τελεσίγραφο προς τους επαναστάτες με το οποίο οι Γενικοί Πρόξενοι των Δυνάμεων που το υπέγραφαν, καθιστούσαν σαφές ότι δε μπορούσαν να μεταβάλουν το πολιτικό καθεστώς του νησιού. Διαβεβαίωναν όμως ότι θα επιφέρουν ουσιώδεις εσωτερικές μεταρρυθμίσεις που θα βελτιώναν θεαματικά την κατάσταση, υπό το ρητό όρο ότι εντός 15 ημερών οι επαναστάτες όφειλαν να καταθέσουν τα όπλα ενώ, παράλληλα, θα τους δινόταν αμνηστία.
-
- 2 Νοεμβρίου 1905:** Τέλος Επανάστασης Θερίσου. Υπογραφή τελικής συμφωνίας απ' τον Ελ. Βενιζέλο στο μοναστήρι των Μουρνιών Κυδωνίας. Εξασφαλίστηκε γενική αμνηστία και οι Μ. Δυνάμεις δεσμεύτηκαν να επεξεργαστούν ένα χάρτη νέων παραχωρήσεων στον Κρητικό λαό, αρνούμενες πάντως να επιτρέψουν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.
-
- Φεβρουάριος 1906:** Διεθνής Επιτροπή έρχεται στην Κρήτη για να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώσ και να υποβάλλει σχετική έκθεση.
-
- 14 Αυγούστου 1906:** Οι Δυνάμεις παραχωρούν στον βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α' το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Ύπατο Αρμοστή της Κρήτης.
-

- 12 Σεπτεμβρίου 1906:** Παρά τις επίμονες παρακλήσεις των αντιβενιζελικών φίλων του ο πρίγκιπας Γεώργιος παραιτείται από το αξίωμα και τη θέση του Υπατου Αρμοστή και αναχωρεί την Κρήτη.
- 18 Σεπτεμβρίου 1906:** Αναλαμβάνει καθήκοντα Υπατου Αρμοστή στην Κρήτη ο πρώην πρωθυπουργός της Ελλάδος Αλέξανδρος Ζαΐμης.
- 1907:** Ιδρύεται και οργανώνεται η Πολιτοφυλακή της Κρήτης, ο πρώτος στρατός του νησιού που εξελίχθηκε σε αξιόλογη δύναμη, όπως φάνηκε στους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912-1913.
- 21 Μαΐου 1908:** Ευχαριστήριο Ψήφισμα Κρητικής Βουλής προς τις Μ. Δυνάμεις που απετέλεσε την επίσημη πολιτική πράξη χειραφέτησης της Κρήτης από την προστασία των Μ. Δυνάμεων.
- 24 Σεπτεμβρίου 1908:** Έκδοση επίσημου ενωτικού ψηφίσματος από την Κρητική Κυβέρνηση μετά από λαϊκή συγκέντρωση στα Χανιά και την ομόφωνη έγκριση πρώτου ενωτικού ψηφίσματος.
- 17 Μαΐου 1910:** Σχηματισμός κυβέρνησης Ελ. Βενιζέλου μετά τη νίκη του κόμματός του στις εκλογές Μαρτίου 1910, στην Κρήτη.
- Σεπτέμβριος 1910:** Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος που ήλεγχε τα πολιτικά πράγματα στην Ελλάδα μετά το Κίνημα στο Γουδί (1909) καλεί τον Ελ. Βενιζέλο στην Αθήνα να αναλάβει την πρωθυπουργία της Ελλάδος, εξέλιξη που προκάλεσε στους Κρήτες αμφιθυμικά αισθήματα.
- 3 Ιανουαρίου 1912:** Μετά την άρνηση του Βενιζέλου να επιτρέψει την είσοδο Κρητών βουλευτών στο ελληνικό κοινοβούλιο και την εκδήλωση αναταραχής στα τέλη του 1911, συγκροτείται Επαναστατική Συνέλευση ενώ άρχισαν να οργανώνονται και ένοπλα τμήματα.
- Οκτώβριος 1912:** Με την έκρηξη των Βαλκανικών πολέμων οι πύλες του ελληνικού Κοινοβουλίου ανοίγουν για τους Κρήτες βουλευτές που γίνονται δεκτοί με εκδηλώσεις απερίγραπτου ενθουσιασμού ενώ διαβάστηκε και ψήφισμα από τον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων.
- 12 Οκτωβρίου 1912:** Ο Βενιζέλος στέλνει Γενικό Διοικητή στην Κρήτη το φίλο του Στέφανο Δραγούμη.
- 14 Φεβρουαρίου 1913:** Αφαιρούνται απ' το φρούριο της Σούδας οι σημαίες των Μ. Δυνάμεων και της Τουρκίας.

-
- 30 Μαΐου 1913:** Με το άρθρο 4 της Συνθήκης του Λονδίνου ο σουλτάνος παραιτείται απ' όλα τα δικαιώματά του στην Κρήτη τα οποία παραχωρεί στις Μ. Δυνάμεις.
-
- 14 Νοεμβρίου 1913:** Με ιδιαίτερη Συνθήκη ειρήνης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας ο σουλτάνος παραιτείται από κάθε δικαίωμά του στην Κρήτη η οποία εντάσσεται στην ελληνική επικράτεια ως οργανικό και αναπόσπαστο τμήμα της.
-
- 1 Δεκεμβρίου 1913:** Κηρύσσεται και επίσημα η ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα με την παρουσία του τότε βασιλιά Κωνσταντίνου και του πρωθυπουργού Ελ. Βενιζέλου.
-

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ Ε΄

ΚΡΙΤΗΡΙΟ Ι ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α.1.

Να προσδιορίσετε όσο το δυνατόν συντομότερα τους παρακάτω όρους:
(20 μονάδες)

- α) Κρητική Πολιτεία.
- β) «Γεννηθήτω φως».
- γ) Προσωρινή Κυβέρνησις της Κρήτης.
- δ) Πολιτοφυλακή Κρήτης.

ΘΕΜΑ Α.2.

- α) Η αρμοστέια του Αλέξανδρου Ζαΐμη. (10 μονάδες)
- β) Η μετάκληση του Βενιζέλου στην Αθήνα και οι επιπτώσεις στο Κρητικό Ζήτημα. (10 μονάδες)

ΘΕΜΑ Α.3.

Να ελέγξετε την ορθότητα των παρακάτω προτάσεων και να σημειώσετε την ένδειξη Χ στο οικείο πλαίσιο.
(10 μονάδες)

ΣΩΣΤΟ – ΛΑΘΟΣ

α) Τα μέλη της Κρητικής Βουλής ήταν όλα χριστιανοί ορθόδοξοι.	☐	☐
β) Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας τα μέλη της Κρητικής Βουλής ήταν όλα εκλεγμένα από τον κρητικό λαό.	☐	☐
γ) Σύμφωνα με τον Οργανικό Νόμο του 1900 η Εκκλησία της Κρήτης ήταν ημιαυτόνομη από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης.	☐	☐
δ) Η επανάσταση στο Θέρισσο ήταν η τελευταία επανάσταση για την απελευθέρωση της Κρήτης από την οθωμανική κυριαρχία.	☐	☐

- ε) Ο Βενιζέλος εκμεταλλεύτηκε τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων, για να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την τελική λύση του Κρητικού Ζητήματος.

ΟΜΑΔΑ Β

ΘΕΜΑ

Με βάση τα κείμενα που ακολουθούν και τις γνώσεις σας:

- α) Να αναφέρετε την άποψη του Ύπατου Αρμοστή, Πρίγκιπα Γεωργίου, και την άποψη του Βενιζέλου σχετικά με την πολιτική που έπρεπε να ακολουθηθεί για την ικανοποίηση του εθνικού αιτήματος της Κρήτης. (20 μονάδες)
- β) Να αποτιμήσετε τις απόψεις των δύο ανδρών. (30 μονάδες)

ΚΕΙΜΕΝΟ 1: ... Κάτω από την επίδραση των καθοριστικών αυτών κριτηρίων, ο σύμβουλος της Δικαιοσύνης εισηγήθηκε εμπιστευτικά στον Ύπατο Αρμοστή, το καλοκαίρι ήδη τον 1900, τη διπλωματική μεθόδευση της σταδιακής εξελίξεως προς την ενωτική λύση: Η άμεση επίτευξη της ενώσεως ήταν αδύνατη· η παράταση όμως του καθεστώτος της αρμοστείας ανέστειλε την εφαρμογή των μέτρων που θα επέτρεπαν τη βαθμιαία απαλλαγή της Μεγαλονήσου από τα δεσμά της διεθνούς εξαρτήσεως· έτσι επέβαλλε την άμεση υποταγή της στην απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων και την καθιστούσε έργο των αντικρουόμενων ευρωπαϊκών συμφερόντων· αντίθετα, η ολοκλήρωση της αυτονομίας, σύμφωνη προς τις υποσχέσεις των Μεγάλων Δυνάμεων και τις προβλέψεις του Συντάγματος, θα συντελούσε στην προαγωγή των εθνικών συμφερόντων στο εξωτερικό και την κατοχύρωση της αυτοδιοικήσεως στο εσωτερικό, ιδίως μετά τη διοργάνωση της πολιτοφυλακής από Έλληνες αξιωματικούς και την παράλληλη αποχώρηση των διεθνών στρατευμάτων· τελικά, ο παραμερισμός βασικών ανασταλτικών παραγόντων, όπως η παρουσία των ξένων αghμάτων και η διοίκηση της Μεγαλονήσου από εντολοδόχο των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, θα άνοιγε την προοπτική μιας εξελίξεως ανάλογης προς το καθεστώς της Ανατολικής Ρωμυλίας.

ΙΕΕ, τόμος ΙΔ', σ. 201

ΚΕΙΜΕΝΟ 2: Ο Ύπατος Αρμοστής, φορέας των εντολών της Αυλής των Αθηνών, με τη συγκατάθεση πάντοτε και της ελληνικής κυβερνήσεως, απέκρουε τη συμβιβαστική εξελικτική διαδικασία και επεδίωκε περισσότερο να καταστήσει αβάστακτη την πίεση από τις εσωτερικές συνθήκες, με την ελπίδα να εκβιάσει την ταχύτερη κατά το δυνατόν συγκατάνευση των ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην ενωτική λύση. Η ενόδωση όμως της τακτικής αυτής επέβαλλε οπωσδήποτε την ομόφωνη προσχώρηση όλων των παραγόντων της Κρητικής πολιτικής ζωής. «Χάριν του εθνικού συμφέροντος», τονίζει ο Ύπατος Αρμοστής.

στής στα απομνημονεύματά του, «που απαιτούσεν όπως όλοι οι Κρήτες να είναι σύμφωνοι εις την επιδίωξιν της ενώσεως με την Ελλάδα και όπως λείψη από τας μεγάλας Δυνάμεις η πρόφασις ότι υπάρχει εις την Κρήτην κόμμα που προτιμούσε την ηγεμονίαν αντί της ενώσεως, επεχείρησα να πείσω τον Βενιζέλον να εγκαταλείψη την επιζήμιον ιδέαν του περί της ηγεμονίας...».

ΙΕΕ, τόμος ΙΔ', σ. 201

ΚΕΙΜΕΝΟ 3: Ούτε η απαρέγκλιτη προσήλωση όμως των Κρητών στην εθνική ιδέα ούτε η αναγκαστική συνειδητοποίηση των οργανικών αδυναμιών του αυτόνομου καθεστώτος ήρκεσαν για να καταστεί δυνατή η ικανοποίηση του ενωτικού ζητήματος. Το Κρητικό ζήτημα είχε εμπλακεί στο ανατολικό αδιέξοδο, αλλά και στο ευρύτερο σύστημα της μεσογειακής ισορροπίας. Απέναντι στην εθνική θέληση των κατοίκων ορθώνονταν δυσυπέροβλητες πιέσεις και αλληλοσυγκρουόμενες βλέψεις.

Η στρατηγικής σημασίας θέση του νησιού, και ιδιαίτερα το λιμάνι της Σούδας, δεν είχε παύσει να κεντρίζει το ενδιαφέρον τόσο των ισχυρών δυτικών ναυτικών Δυνάμεων όσο και των κεντρικών αυτοκρατοριών και, ακόμα περισσότερο, της Ρωσίας. Παράλληλα, ενώ η Πύλη, ήδη για λόγους στρατηγικούς κυρίως αλλά και ψυχολογικούς, ενέμενε σταθερά στην ανθενωτική στάση της, τα γειτονικά βαλκανικά κράτη αξίωναν ανάλογες εδαφικές ικανοποιήσεις σε αντιστάθμισμα της ενδεχόμενης προσαρτήσεως της Κρήτης στην Ελλάδα. Κάτω από τις συνθήκες αυτές η εμμονή των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων στην αρχή του *status quo* έτεινε να αποτελέσει την ασφαλιστική δικλείδα τόσο για την αλληλοεξισορρόπηση των δικών τους βλέψεων, όσο και για τη διατήρηση της εύθραυστης βαλκανικής ισορροπίας.

ΙΕΕ, τόμος ΙΔ', σσ. 199-200

ΚΡΙΤΗΡΙΟ II

ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α.1.

Να προσδιορίσετε όσο το δυνατόν συντομότερα τους παρακάτω όρους:

(20 μονάδες)

- α) «Κήρυξ» Χανίων.
- β) Χωροφυλακή Κρήτης.
- γ) Ηνωμένη Αντιπολίτευσις.
- δ) «Ροπαλοφόροι».

ΘΕΜΑ Α.2.

α) Η στάση της ελληνικής κυβέρνησης και της ελληνικής κοινής γνώμης, καθώς και η στάση των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στην επανένσταση στο Θέρισο. (10 μονάδες)

β) Τα γεγονότα των ετών 1909 και 1910 στην Κρήτη. (10 μονάδες)

ΘΕΜΑ Α.3.

Να αντιστοιχίσετε τα στοιχεία της στήλης Α με αυτά της στήλης Β. Ένα στοιχείο από τη στήλη Α και ένα από τη Β δεν αντιστοιχίζονται.

(6 μονάδες)

Α	Β
1) Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας	α) Η Κρήτη αυτόνομη υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου και την προστασία των Μεγάλων Δυνάμεων.
2) Οργανικός Νόμος (1900)	β) Ίδρυση σώματος δημοφρουρών.
3) Β' Συντακτική Συνέλευση	γ) «Η Ελλάς αποδέχεται όπως του λοιπού ενυπάρχει κοινόν Κοινοβούλιον δια το ελεύθερον Βασίλειον και δια την νήσον Κρήτην».
4) Κρητική Βουλή (1905)	δ) Ο Πρίγκιπας διορίζει 10 βουλευτές στην Κρητική Βουλή.
5) Βουλή των Ελλήνων	ε) Ενωτικό Ψήφισμα (1906).
6) Ελληνοτουρκική Συνθήκη ειρήνης, 14 Νοεμβρίου 1913.	στ) Ο Προκαθήμενος της Εκκλησίας της Κρήτης εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινούπολης και αναλαμβάνει τα καθήκοντά του, αφού πρώτα η Κρητική Πολιτεία με Διάταγμα επικυρώνει την εκλογή του.

ΘΕΜΑ Α.4.

Να βάλετε σε κύκλο το γράμμα αρίθμησης που αντιστοιχεί στη σωστή απάντηση από τις παρακάτω. Έπειτα να αιτιολογήσετε τις επιλογές σας.

(4 μονάδες)

Α.4.1. Με την απόφαση που πήραν οι Μεγάλες Δυνάμεις στις 14 Αυγούστου 1906.

α) Η Κρήτη ενώθηκε με την Ελλάδα.

β) Καταργήθηκε η επικυριαρχία του σουλτάνου και η Κρήτη πέρασε στην επικυριαρχία του βασιλιά της Ελλάδας.

γ) Δεν καταργήθηκε επίσημα το καθεστώς που οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν υπογράψει το 1898.

Α.4.2. Με το άρθρο 4 της Συνθήκης του Λονδίνου, 30 Μαΐου 1913.

α) Η Κρήτη ενώθηκε και επίσημα με την Ελλάδα.

β) Η Κρήτη έπαψε να είναι υπό την επικυριαρχία του σουλτάνου.

γ) Η Κρήτη έπαψε να είναι υπό την προστασία των Μεγάλων Δυνάμεων.

ΟΜΑΔΑ Β**ΘΕΜΑ Β.1.**

Με βάση τα κείμενα που ακολουθούν και τις γνώσεις που έχετε αποκομίσει να περιγράψετε και να χαρακτηρίσετε το αρμοσטיακό καθεστώς και τη λειτουργία του και να το συνδέσετε με τα αιτήματα που εκφράζονται στην προκήρυξη της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης. (25 μονάδες)

ΚΕΙΜΕΝΟ 1: Η πρακτική του πολιτικού διαλόγου, συνυφασμένη με τη λειτουργία του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος, δεν αντέφασκε ουσιαστικά στο πνεύμα του συντηρητικού κρητικού Συντάγματος, το οποίο και βασικά αναγνώριζε τα 'έμφυτα δικαιώματα' του ανθρώπου. Η εμμονή εντούτοις των αρμοσטיακών κύκλων στην ανάγκη για την τυφλή υπακοή στα κελεύσματα της κεντρικής εξουσίας είχε μεταβάλει το νομοθετικό σώμα σε όργανο, όχι διαβουλευσεως, αλλά πιστής εκτελέσεως αποφάσεων, συχνά αντίθετων προς αυτό το πνεύμα του πολιτεύματος. Ο διορισμός των δημοτικών αρχών, ο περιορισμός του δικαιώματος του συνέρχεσθαι, η διοικητική ανάκληση της άδειας για την έκδοση εφημερίδας, μέτρα βασισμένα σε αποφάσεις της ίδιας της βουλής, υπογράμμιζαν την ανεξέλεγκτη παντοδυναμία της φιλοπριγκιπικής πλειοψηφίας σε βάρος των ουσιαστικών εγγυήσεων του Συντάγματος [...]. Ο χαρακτηρισμός, σύμφωνα προς το άρθρο ΙΙΙ του Συντάγματος, των νόμων των δύο πρώτων ετών της αυτονομίας ως προσωρινών έδωσε στις αρμοσטיακές αρχές τη δυνατότητα να μεταβάλουν ριζικά το αρχικό νομοθετικό πλαίσιο και να υπαγάγουν τη λειτουργία του διοικητικού τομέα στον άμεσο έλεγχο της κεντρικής εξουσίας.

ΙΕΕ, τόμος ΙΔ', σσ. 204-206

ΚΕΙΜΕΝΟ 2: Το αληθές εν τούτοις είναι ότι η νήσος παρακατατεθείσα εν έτει 1897 εις χείρας των Μεγάλων Δυνάμεων υπό του Σουλτάνου, κυβερνάται υπ' αυτών ή μάλλον υπό των τεσσάρων εξ αυτών, μετά την εκ της ομοφωνίας αποχώρησιν της Γερμανίας και της Αυστρίας, ως επαρχία του τουρκικού κράτους, δι' εντολοδόχου του Υπάτου Αρμοστού. Την επί της νήσου επομένως κυριαρχίαν ασκούν σήμερον αι τέσσερες Μεγάλοι Δυνάμεις. Και είναι μεν αληθές ότι αύται ενέκριναν το Κρητικόν Σύνταγμα δι' ου η νήσος χαρακτηρίζεται 'Πολιτεία Αυτόνομος'. Αλλά η θέσπισις του Συντάγματος δεν κατέστησεν την αυτονομίαν πραγματικήν, αφού η πλήρης αυτού εφαρμογή μόνο μετά την λήξιν της αρμοστείας είναι δυνατή. Επλήρησε δε μόνον την αβεβαιότητα περί της υφισταμένης πολιτικής εν τη νήσω καταστάσεως. Η κατάστασις αυτή, πας τις εννοεί, πόσον είναι περιπλεγμένη και πόσο δύναται να καταστή ημέραν τινά κρίσιμος. Επί παντός σπονδαίον ζητήματος, έστω και καθαρώς εσωτερικόν, αι Δυνάμεις, ως ασκούνσιν την κυριαρχίαν έχουσι δικαίωμα όχι μόνο αμέσων επεμβάσεως αλλά και προσταγής».

Απόσπασμα από την απάντηση του Βενιζέλου σε συνοφαντικό δημοσίευμα αθηναϊκής εφημερίδας. Αναφέρεται στο ΕΜ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ, Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ως εθνικός ηγέτης, Χανιά 1996, εκδ. ΣΜΥΡΝΙΩΤΑΚΗ, σ. 34

ΚΕΙΜΕΝΟ 3: Η προκήρυξη της αντιπολίτευσης

«Οι υπογεγραμμένοι, αποτελούντες την ηνωμένην εν Κρήτη αντιπολίτευσιν, συνελθόντες εν Χανίοις τη 26η Φεβρουαρίου 1905, αποσκοπούντες εις την εκπλήρωσιν του Εθνικού Προγράμματος αποφασίζομεν:

- α) Πρώτον και κύριον μέλημα ημών έστω η επίτευξις του από αιώνων επιδιωκομένου σκοπού της ενώσεως της Κρήτης μετά της Ελλάδος.
- β) Αδυνάτου αποβαινόντος του σκοπού τούτου, θέλομεν επιδιώξει την πολιτικήν προσέγγισιν της πατρίδος μας προς την ελευθέραν Ελλάδα, μεταβαλλομένης από διεθνούς απόψεως της σημερινής καταστάσεως.
- γ) Μη εκπληρωμένου μηδέ του σκοπού τούτου, θέλομεν επιδιώξει την αναθεώρησιν του ημετέρου συντάγματος κατά το πρότυπον του ελληνικού, όπως απαλλαγή ο τόπος του δεσποτισμού. Τον προγράμματος τούτου την πραγμάτωσιν θέλομεν επιδιώξει και δι' ενόπλων λαϊκών συναθροίσεων. Εν ταις ενεργείαις ημών δεν θέλομεν επιδιώξει προσωπικήν μεταβολήν, αλλ' επελθούσης τοιαύτης θέλομεν αποκρούση παντί σθένει και διά των όπλων πάντα μη Έλληνα κυβερνήτην».

ΠΑΡΑΘΕΜΑ 8 του σχολικού βιβλίου, σ. 210

ΘΕΜΑ Β.2.

Με βάση τα κείμενα που ακολουθούν και τις γνώσεις σας να αποτιμήσετε τη στάση του Βενιζέλου απέναντι στους συμπατριώτες του, όταν έγινε πρωθυπουργός της Ελλάδας. (25 μονάδες)

ΚΕΙΜΕΝΟ 1: «Δεν επιτρέπεται να θυσιασθούν τα κεκτημένα δια της σπουδής. Δεν είναι εντροπή δια την μικράν Κρήτην να μιμηθή μέγιστα έθνη και να υπομείνη. Ουδείς γνωρίζει τι εκπλήξεις θα προκύψουν εκ του ιταλοτουρκικού πολέμου. Οι Κρήτες λησμονούν ότι τίθενται αντιμέτωποι όχι μόνον της Τουρκίας και των Μεγάλων Δυνάμεων, αλλά και αυτού τούτου του ελευθέρου βασιλείου, του οποίου η κυβέρνησις δεν ευνοεί να αποδεχθή το κρητικόν πραξικόπημα και να έλθη εις άκαιρον ρήξιν με την Τουρκίαν. Συντόνως και άνευ απώλειας μιας ημέρας ασχολουμένη με την στρατιωτικήν συγκρότησιν της χώρας, η κυβέρνηση αξιού όπως εις την γνώμην της προσαρμοσθή η γνώμη των πολιτικών αρχηγών της Κρήτης».

Ι.Ε.Ε., τόμος ΙΔ', σ. 284

ΚΕΙΜΕΝΟ 2: «Της Ελλάδος μη αποδεχθείσης εισέτι το Κρητικόν κήρυγμα της ενώσεως η Κρήτη ούτε από απόψεως εσωτερικού δημοσίου δικαίου πολύ δε ολιγότερον από απόψεως διεθνούς δικαίου, δύναται να θεωρηθή αποτελούσα μέρος της Ελληνικής Επικρατείας, ώστε να δικαιούται ν' αντιπροσωπεύηται κατά το Σύνταγμα εν τω εν Αθήναις Βουλευτηρίω... Η Κυβέρνησις είναι αδύνατον να δεχθή όπως παρεδρεύουν οι αναφερόμενοι μετά των νομίμων αντιπροσώπων του Ελληνικού λαού, υπομνησκει δ' ότι απόπειρα τυχόν αυτών, όπως βιαίως πραγματοποιήσωσι τους σκοπούς των, θ' απετέλει έγκλημα κατά της εν Ελλάδι καθεστηκυίας τάξεως, την οποία έχει η κυβέρνηση καθή-

κον να προάσπιση και αν ακόμη ευρεθή εις την λυπηροτάτην ανάγκην να χρησιμοποιήση προς τούτο την ένοπλον δύναμιν. Η κυβέρνησις άλλως τε ελπίζει ότι οι Κρήτες αντιπρόσωποι δεν θα φθάσουν να ωθήσουν τα πράγματα μέχρι τοιαύτης ακρότητος και ότι ο εγνωσμένος αυτών πατριωτισμός θα τους αγάγη εις την αναγνώρισιν ότι ο επιδιωκόμενος υπ' αυτών Εθνικός σκοπός ήκιστα δύναται να υπηρετηθή δια προκλήσεως εσωτερικών αταξιών και ανωμαλιών».

I.E.E., τόμος ΙΔ', σ. 284

ΚΕΙΜΕΝΟ 3: Καίρια τομή στην πορεία του εθνικού ζητήματος προς την τελική λύση του, η σύσφιγξη των διακρατικών δεσμών της αυτόνομης Κρήτης με το ελεύθερο βασίλειο θα λειτουργήσει σε ευθεία συνάρτηση με τη βαθμιαία απαλλαγή του αυτόνομου καθεστώτος από τα δεσμά του διεθνούς ελέγχου. Συγκεκριμένα, οι Προστάτριες Δυνάμεις θα αποσύρουν στις 15 Ιουλίου 1909 και τα τελευταία αγήματά τους. Η εξέλιξη όμως αυτή δεν θα αποδώσει αυτόματα στον κρητικό λαό, όπως είχε υποθέσει ο Ελευθέριος Βενιζέλος, τη δυνατότητα να καθορίσει εφεξής αυτόβουλα την πορεία του. Η ανασταλτική παρεμβολή των ευρωπαϊκών κυβερνήσεων στην επιβολή της θέλησής του για ένωση με την Ελλάδα επιβεβαίωνε ότι, πέρα από τις συμβατικές διατάξεις του διεθνούς καθεστώτος της αυτονομίας, ο γενικότερος συσχετισμός των διπλωματικών δυνάμεων στο χώρο των ελληνικών συμφερόντων δεν επέτρεπε τη θετική προώθηση των εθνικών θέσεων.

.....
Στις 18 Αυγούστου 1909 η καταβίβαση από μικτό άγημα των Προστατριών Δυνάμεων της ελληνικής σημαίας, η οποία είχε αννυωθεί με απόφαση της Κρητικής Βουλής στο λιμενοβραχίονα των Χανίων, θα υπογραμμίσει την αδήριτη αυτή πραγματικότητα. Η αναγκαστική υποταγή των ίδιων των Κρητών αλλά και της ελληνικής κυβέρνησης στα διεθνή κελεύσματα αντανακλούσε το δραματικό αδιέξοδο όπου είχε ήδη περιέλθει η εθνική υπόθεση.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ, Το Κρητικό Ζήτημα.
Στο Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟ ΑΙΩΝΑ 1900-1930, τόμος ΚΗ',
ΕΠΤΑ ΗΜΕΡΕΣ – Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, σ. 16

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΒΕΡΕΜΗ Θ., ΓΟΥΛΙΜΗ Γ. (επιμέλεια). Ελευθέριος Βενιζέλος. Κοινωνία – Οικονομία – Πολιτική στην εποχή του, εκδ. ΓΝΩΣΗ, Αθήνα 1989.
- ΓΑΡΔΙΚΑ Κ., Προστασία και Εγγυήσεις: στάδια και μύθοι της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης (1821-1920), εκδ. ΒΑΝΙΑΣ, Θεσσαλονίκη 1999.
- ΔΑΚΙΝ D., Η Ενοποίηση της Ελλάδας 1770-1923, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1989.
- ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΥ Α., Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η απελευθέρωση της Ελλάδος, εκδ. ΜΙΕΤ, Αθήνα 1996.
- ΔΕΤΟΡΑΚΗ Θ., Ιστορία της Κρήτης, Ηράκλειο 1990.
- DRIAULT ED., Το Ανατολικό Ζήτημα από τις αρχές του έως τη Συνθήκη των Σεβρών, εκδ. ΙΣΤΟΡΗΤΗΣ, Αθήνα 1997.
- ΘΕΟΔΩΡΑΚΗ ΕΜ., Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ως εθνικός ηγέτης, εκδ. ΣΜΥΡΝΙΩΤΑΚΗΣ, 1996.
- Ιστορία Ελληνικού Έθνους, εκδ. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, Αθήνα 1980.
- ΚΟΚΚΙΝΟΥ Δ., Η Ελληνική Επανάσταση, εκδ. ΜΕΛΙΣΣΑ, Αθήνα 1957.
- ΚΟΡΔΑΤΟΥ Γ., Οι επεμβάσεις των Άγγλων στην Ελλάδα, εκδ. ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ, γ' έκδοση, Αθήνα 1974.
- ΜΑΝΩΛΙΚΑΚΗ Γ., Ελευθέριος Βενιζέλος, η άγνωστη ζωή του, εκδ. ΓΝΩΣΗ, Αθήνα 1985.
- ΜΑΡΚΕΖΙΝΗ ΣΠ., Πολιτική Ιστορία Νεωτέρας Ελλάδος, εκδ. ΠΑΠΥΡΟΣ, Αθήνα 1968.
- ΜΑΡΞ Κ., ΕΝΓΚΕΛΣ ΦΡ., Η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ανατολικό Ζήτημα, εκδ. ΓΝΩΣΗ, Αθήνα 1985.
- ΜΙΛΛΕΡ ΟΥΙΛΛΙΑΜ, Η Τουρκία καταρρέουσα. Ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από του έτους 1801 μέχρι 1913, Αθήνα 1994.
- ΠΟΤΕΜΚΙΝ, Ιστορία της Διπλωματίας, εκδ. ΓΚΟΒΟΣΤΗ, β' έκδοση, Αθήνα 1974.